

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' חינוך על יסודי

מתווה בית ספר שש-שנתי מיטבי ברשת ברנקו וייס

כתיבה: צוותי הניהול של בתי הספר ברנקו וייס, צוות מטה רשת בתי
הספר השש-שנתיים של מכון ברנקו וייס, צוות האגף לחינוך על יסודי
במשרד החינוך

הערות: שפרה סטרוסקי, בני זיזו, כרמן צוקרמן, צבי ינאי, זהבה
קירזנר, יוסי שוורץ, קרן רוזין, סטלה אלימלך, נועה עמיר, אודליה ורדי,
נועה שפי, אורנה פרידמן, סיגל סטרשנוב

עריכה: רחלי יפה, יוסי סופר, איריס שגיא, ענת פלג

כסלו תשע"ז, דצמבר 2016

תוכן העניינים

4	ברכת מנכ"לית מכון ברנקו וייס, ניבה חסון
5	ברכת מנהלת האגף לחינוך על יסודי במשרד החינוך, דסי בארי
6	ברכת מנהלת רשת בתי הספר השש-שנתיים של מכון ברנקו וייס, ד"ר עליזה בלוך
7	מבוא
9	עיקרון פעולה פדגוגי 1: ארגון לומד
13	דוגמאות ליישום העיקרון ברשת ברנקו וייס
21	בחנו את בית הספר שלכם – עד כמה הוא ארגון לומד?
23	עיקרון פעולה פדגוגי 2: הכלה-התייחסות מותאמת לכל באי בית הספר
25	דוגמאות ליישום העיקרון ברשת ברנקו וייס
32	בחנו את בית הספר שלכם – עד כמה הוא ארגון מכיל?
35	עיקרון פעולה פדגוגי 3: הוראה לשם הבנה
38	דוגמאות ליישום העיקרון ברשת ברנקו וייס
42	בחנו את בית הספר שלכם – עד כמה הוא מקדם הוראה לשם הבנה?
44	עיקרון פעולה פדגוגי 4: מעורבות ואחריות חברתית
45	דוגמאות ליישום העיקרון ברשת ברנקו וייס
50	בחנו את בית הספר שלכם – עד כמה הוא מטפח מעורבות ואחריות חברתית?
52	רשימת מקורות

ברכת מנכ"לית מכון ברנקו וייס, ניבה חסון

מתווה בית הספר השש-שנתי של רשת בתי הספר השש-שנתיים של מכון ברנקו וייס המוצג בחוברת זו מחבר רעיונות מרכזיים, עקרונות, תפיסות חינוכיות ופרקטיקות המעצבות את בית הספר השש-שנתי המיטבי. תכני המסמך הם פרי יצירה וסינתזה של תפיסות חינוכיות שפותחו ויושמו במכון ברנקו וייס ואשר שמות דגש על עקרונות פדגוגיים של הוראה ולמידה לשם הבנה ועל כלים פדגוגיים של פרטנות. השילוב של מחקר ופיתוח עם יוזמות וניסיון בעבודה הבית-ספרית מביא עמו חדשנות שיש בה רלבנטיות ומשמעות לחיי בית הספר ולצרכי התלמידים והמורים.

קובעי מדיניות החינוך בישראל, כמו גם אנשי חינוך באקדמיה ובבתי הספר, שותפים להבנה כי מערכת החינוך, ובתוכה בית הספר השש-שנתי, זקוקים לשינוי מסדר שני - שינוי הנוגע במטרות החינוך ובהתאמת התכנים והפדגוגיה להשגת מטרות אלה. במאה ה-21 הכישורים הנדרשים אינם רק ידע, אלא גם יצירתיות, מחויבות, עבודת צוות, יכולת למידה, יכולת ליצור ידע, תקשורת בינאישית טובה ותרומה ומועילות לקהילה. מודל בית הספר המוצג במסמך זה מניח שכל תלמידה ותלמיד יכולים ללמוד את הידע והכישורים הנדרשים. עוד הוא מניח כי לפתחו של בית הספר מונחת החובה לייצר את התנאים המתאימים לכל תלמיד על מנת שיצליח. לשם כך, על בית הספר לשקוד על יצירה של אקלים מיטבי, חברתי ופדגוגי, המתייחס לצרכים הרגשיים והחברתיים של התלמיד ולצרכיו הלימודיים.

השינויים המואצים שחווה החברה המערבית המודרנית מחייבים את בית הספר להיות מעודכן ורלבנטי לצרכים המתחדשים והמשתנים של הפרט והחברה. כמענה לצרכים אלה חרתה רשת ברנקו וייס על דגלה את דרך הלמידה המתמדת של המורים וצוותי הניהול. רשת בתי הספר של מכון ברנקו וייס מייצרת מרחב ללמידה ומקצה לכך משאבים. הלמידה משקפת שאיפה לשיפור מתמיד ולחדשנות, מייצרת תרבות ופרקטיקות של שיתוף ושל רפלקציה, מאפשרת למידה מהצלחות ומכישלונות בין עמיתים ומעודדת טיפוח ופיתוח של תרבות בית-ספרית וראייה מערכתית רשתית.

ברשת חברים בתי ספר מכל המגזרים המרכיבים את החברה בישראל. העבודה המשותפת של מנהלים וצוותי חינוך יהודים, ערבים, חילוניים, דתיים וחרדים מעשירה את עולמנו התרבותי, מעמיקה את ההיכרות שלנו האחד את האחר ומאפשרת לנו כאנשי חינוך להשפיע על עולמם של תלמידינו הצעירים לחיים משותפים תוך כיבוד השונה וזהותו. בעבודה החינוכית הרחבה הזאת אנו גם מבקשים להשפיע על צמצום הפערים בין פריפריה למרכז ובין תלמידים הבאים משכבות סוציאקונומיות שונות.

אני מבקשת להודות מקרב לב לדסי בארי, מנהלת האגף לחינוך על יסודי במשרד החינוך, המלווה את המכון בפעילותו בחטיבות הביניים והתיכונים. תודה גם על השותפות שלך ושל צוות האגף בתהליך החשיבה והעיצוב של המתווה לבית הספר השש-שנתי המיטבי.

אני גאה בעבודה החינוכית המצוינת שמובילה רשת בתי הספר השש-שנתיים ומברכת עליה, ומודה למנהלים ולמורים - יחד אתכם אנחנו מתפתחים, משתפרים ושואפים למצוינות חינוכית.

תודה רבה לצוות מטה הרשת, ובראשו ד"ר עליזה בלוח, שבחכמתה, ניסיונה והשראתה נכתב המסמך המתווה את מודל העבודה של בית הספר השש-שנתי ברנקו וייס.

בברכה חמה,

ניבה חסון

מנכ"לית מכון ברנקו וייס

ברכת מנהלת האגף לחינוך על יסודי במשרד החינוך, דסי בארי

כמה מאתגר הוא עולם החינוך העל יסודי. מכל זווית שנתבונן בו ניצב אתגר. אתגר הרלוונטיות לתלמידים שכבר אינם ילדים, אלא בני הנעורים - מבוגרים צעירים שהגישות שלהם לידע ולמידע עדכני - מאתגרת.

תפקיד המורים, שהזהות שלהם שמתעצבת, מאתגרת את הארגון הבית-ספרי.

אתגר הניהול של מערכת הכוללת מורים המועסקים בהסכמי שכר, לא תמיד זהים, שקהל היעד שלה מגיע מהרבה מוסדות מזינים, שהיא משויכת ל"אבות רבים", ובתוך האתגרים הללו כל אתגר הוא צומת של אפשרויות ובתוך העולם הזה המורכב והמאתגר צומחת היכולת, צומח העתיד.

אנו פועלים לצמצם את הסתירות ולייצר פלטפורמה לפעולה בתוך עולם הרמוני ברצף השש-שנתי. כשהוא ייבנה נכון, יצמצם חלק מהקושי, מבלי לצמצם את האפשרויות - ולכן הוא כלי משמעותי בחתירה להשגתו.

אני מבקשת להודות לצוות מכון ברנקו וייס, למנהלים ברשת, למורים, למדריכים וכמובן לעומדים בראש, ששמחו לקחת תפקיד בחשיבה על סוגיה משמעותית כל כך זו ובתהליך המרתק שבו נולד התוצר שלפניכם.

אני מאחלת לכל אחד ואחת, שיצליחו להבנות לעצמם סביבות נכונות, רצפים נכונים, פתרונות נכונים להמשיך להצמיח את החינוך.

בהצלחה,

דסי בארי,

מנהלת האגף לחינוך על יסודי

משרד החינוך

ברכת מנהלת רשת בתי הספר השש-שנתיים של מכון ברנקו וייס, ד"ר עליזה בלוח

אנשי החינוך היקרים,

ההבנה ששיח חינוכי מתרחש בכל רגע נתון בזירות ובמעגלים שונים מעצימה את המעשה החינוכי בכל מקום ומאפשרת חידוד ודיוק של החשיבה, ומתוך כך של העשייה. במיוחד בגיל שבו התלמיד מעצב את זהותו, המשמעות של מסגרת חינוכית מאפשרת, מוגנת ומצמיחה, היא חשובה ביותר.

הקמת בית הספר השש-שנתי בישראל בשנת 1968 בעקבות הרפורמה שהוביל שר החינוך והתרבות דאז, זלמן ארן, טמנה בחובה רעיון גדול של יצירת מסגרת אחת שתכיל בתוכה את כלל התלמידים ללא מיון ותקדם כל תלמיד מהמקום שבו הוא נמצא. עם השנים, הפך בית הספר השש-שנתי להיות מורכב ממגוון גדול של מורים ותלמידים, מריבוי של יעדים ומשימות ולרוב ממרחב פיזי גדול.

כגודל הסיכוי, כך גודל הסיכון, הרעיון המדהים של שוויון הזדמנויות בתיכון אחד יכול באופן טבעי כמעט להפוך לאתר טעון וצפוף עם תלמידים רבים שהולכים לאיבוד ומורים שמרגישים שהם חלק ממפעל תעשייתי, ויכול לייצר בעיות משמעת רבות ובעיקר ניכור. בחרנו יחד לראות בבית הספר השש-שנתי הזדמנות להגשים את עולם הערכים שלנו ולראות בו כר נרחב ליצירת חינוך איכותי.

עצם כתיבת המסמך היא מאתגרת, אנחנו רוצים לראות מורים יוזמים וחושבים, מנהלים יצירתיים ופורצי דרך, ובו בזמן ליצור שפה של רשת עם עקרונות משותפים ועם תפישת עולם ברורה. ראינו ששתי מטרות אלו, שיכולות היו להיות מנוגדות, לא רק שאינן סותרות אלא הן אף מעצימות זו את זו. תהליך הכתיבה אילץ את כולנו כל העת לשאול שאלות, להתלבט, ויותר מאשר לבחור בפרקטיקה זו או אחרת, לשאול את עצמנו את מה היא משרתת, והאם הדרך בה אנו עושים אותה מקדמת את המטרה שהצבנו לעצמנו.

ייחודו של מסמך זה הוא שהוא נכתב יחד עם מורי בתי הספר של ברנקו וייס, מנהלים, מנחים ברשת, צוות האגף לחינוך על יסודי במשרד החינוך ומפקחים. אנשי שטח ומטה שהשקיעו מחשבה, דיונים וכתיבה מתוך רצון להתוות כיוון, לנסות יחד ליצור מבית הספר השש-שנתי סיפור שלם, ולא אוסף של תכניות ופרויקטים, אלא רעיון מרכזי שכל פעילות בבית הספר היא עמוד בתוך הסיפור. כך שכל אירוע המתרחש בבית הספר הוא חלק מתהליך שלם שבו נמצא בית הספר, והוא קשור לאירוע שהיה לפניו, ולזה שיבוא אחריו.

מסמך זה הוא בעיקר כלי עבודה. תפקידו להיות המצפן שמסמן את הכיוון וגם מחדד ומזכך את העשייה. ככל שנשאל את עצמנו יותר שאלות, נתלבט, נבדוק, נשתף ונלמד - נגיע גבוה יותר.

אני רוצה להודות לכל השותפים בתהליך הכתיבה, אנשי חינוך שבחרו לצאת מהשגרה ולהפוך את עצמם למקצועיים ולעמוקים יותר. אני שמחה בשביל התלמידים שלנו ברשת ברנקו וייס שזו המנהיגות החינוכית שמובילה אותם. מנהיגות שאינה חוששת לצאת מאזור הנוחות כדי להיות משמעותית יותר. השותפות עם האגף לחינוך על יסודי הייתה משמעותית וחשובה בתוך הסיפור הגדול של החינוך הציבורי בישראל, והדיאלוג המשותף הזה מפרה וחשוב עבור כולנו.

אנחנו עדיין בתוך המסע הזה, וכל עוד נעסוק בחינוך, חובה עלינו להמשיך לצעוד בשבילים, להסית אבנים מהדרך, לבנות מעקות בצדי הדרך, לעצור רגע, ליהנות מהנוף ולהמשיך.

בהצלחה הרבה לכולנו,

עליזה בלוח,

מנהלת רשת בתי הספר השש-שנתיים ברנקו וייס

מבוא

מסמך זה מציג את הרעיונות והעקרונות המנחים את רשת בתי הספר השש-שנתיים של מכון ברנקו וייס ואת דרכי הפעולה הפדגוגיות שלה, מביא דוגמאות ליישומם בבתי הספר של הרשת ומציע סולמות להערכה עצמית בתחומי הפעולה השונים.

מכון ברנקו וייס - חינוך חשיבה יוזמה נוסד בשנת 1990 על ידי ד"ר ברנקו וייס וד"ר דן שרון, בשיתוף משרד החינוך במטרה לקדם יכולות למידה ולפתח חשיבה טובה בקרב תלמידים ומורים בישראל. המכון מפתח מודלים פדגוגיים מקוריים, הנשענים על תורות טיפוח החשיבה וההוראה לשם הבנה, ומעניק למורים כלים להובלת תהליכי למידה מאתגרים ורלוונטיים לתלמידים. בעניינו, עבודת המורה היא לב העשייה החינוכית והמקור לאיכותה. אנו מייחסים חשיבות ראשונה במעלה להתפתחות המקצועית והאישית של כל איש חינוך ברשת בתי הספר ורואים לנו חובה להעניק למורים שלנו סביבת עבודה מקדמת ותומכת.

בבתי הספר של מכון ברנקו וייס אנו מביאים לכלל מיצוי את תפיסותינו החינוכיות, הן ברמת התלמיד והן ברמת הצוות חינוכי. חינוך כולל, על היבטיו הלימודיים, האישיים והקהילתיים, מעניק לתלמידנו ולאנשי החינוך שלנו חוויה מאתגרת ומצמיחה.

מסמך זה מיועד לכל איש חינוך באשר הוא, ולאנשי רשת בתי הספר של ברנקו וייס במיוחד. הוא יכול לשמש קובעי מדיניות חינוכית, מנהיגים חינוכיים ואנשי שטח וביצוע. הוא יכול להתוות עקרונות פעולה ודרכי ביצוע לעוסקים בחינוך ולשמש ככלי להערכה עצמית של יישומם בפועל. לרשת בתי הספר השש-שנתיים של ברנקו וייס ספר בכל רחבי הארץ, ממגזרים שונים. חלקם הם בבעלות של הרשת וחלקם הם חלק מרשת פדגוגית. רשת ברנקו וייס אינה מצפה שכל בתי הספר שלה יהיו זהים. לכל בית ספר האופי והייחודיות שלו, שנקבעים בהתאם לקהל היעד שהוא משרת, לתרבות הקהילה שבה הוא פועל ולאמונות אנשי הצוות שלו. לפיכך, הרעיונות והעקרונות המוצגים במתווה זה יכולים לבוא לידי ביטוי בדרכים שונות.

חזקות הרשת

עשייה חינוכית דורשת מחשבה מתמדת על המטרות, האתגרים והיישום שלהם. יותר מאשר ההחלטות על הפעולות עצמן, עצם שאילת השאלות והעיסוק בהן מחדד את התובנות והופך את העשייה לרלוונטית יותר. החשיבה עם עמיתים מהרשת המחויבים לרעיון, מאפשרת מבט רחב על התהליכים.

שיוך בית ספר לרשת מעצים את כוח הלמידה והיישום שלו. לכך תורמים כמה דברים:

יתרון הגודל - קבוצות למידה של בעלי תפקידים, צוותים קטנים והעומדים בראש הצוותים הופכים לחלק מצוות עמיתים גדול.

עידוד יוזמות רשתיות - פיתוח של תכניות פדגוגיות וחברתיות; הפעלה של תכניות כלל-רשתיות; שיתוף ולמידה בעושר התכניות הצומחות מהשטח ועונות על הצרכים האוטנטיים של בתי הספר וכן עוצמה ארגונית ומנהלתית.

שיתוף בידע, בהצלחות, בהישגים ובלקחים; חניכה של אנשי צוות על ידי אנשי צוות מבתי ספר עמיתים; העברת מידע באמצעות המנחים הפדגוגיים הרשתיים.

שיתוף והפריה הדדית בין הרשת ובין מו"פ ברנקו וייס, האמון על פיתוח תכניות פדגוגיות עדכניות ומיישמן בבתי הספר ברנקו וייס.

תפיסות המנחות את הרשת

- כל תלמיד, מכל הרבדים בחברה הישראלית, ייקלט בבית הספר, ללא מיון.
- כל תלמיד יקודם מהמקום שבו הוא נמצא לקראת מיצוי יכולותיו, וזאת באמצעות התאמת ההוראה לכל לומד ולומדת.
- טיפוח תחושת מסוגלות בתחומים הלימודיים והחברתיים והענקת הזדמנות לכל אחד להתקדם ולהצליח
- פיתוח מקצועי מתמיד של הצוות בהלימה לרוח בית הספר ולעקרונות המנחים אותו
- הוראה ולמידה לשם הבנה ומשמעות, בנוסף ובמקביל לעמידה בדרישות מערכת החינוך
- פיתוח הצוות ותלמידי בית הספר כפרטים וכארגון
- הפעלת בתי הספר העל-יסודיים במתכונת שש-שנתית על ידי קיום קשר רציף ושפה משותפת בין חטיבת הביניים לתיכון
- כפועל יוצא, בתי הספר המשתייכים לרשת מכילים מגוון רחב מאוד של אוכלוסיות תלמידים ואנשי צוות, בעלי צרכים שונים, מרקע שונה.

עקרונות הפעולה הפדגוגיים של הרשת

עקרונות הפעולה הבאים מתייחסים לכל באי בית הספר: תלמידים והוריהם, הצוות החינוכי על כל דרגיו, עובדי המנהל והאחזקה. בכל בתי הספר השש-שנתיים באים לידי ביטוי ארבעה עקרונות מרכזיים המובילים את כל העשייה הבית-ספרית:

1. ארגון לומד - כל באי בית הספר לומדים
2. הכלה - התייחסות מותאמת לכל באי בית הספר
3. פדגוגיה מבוססת הוראה ולמידה לשם הבנה
4. מעורבות ואחריות חברתית כלפי הקהילה שבה פועל בית הספר וכלפי החברה הישראלית כולה

בעמודים הבאים נביא לכל אחד מארבעת עקרונות אלה הסבר מעמיק ודוגמאות לפעולות המבוצעות בבתי הספר ברנקו וייס ליישומן הלכה למעשה.¹

¹ באופן טבעי, יש פעולות המקדמות יותר מעיקרון אחד, אולם במסמך זה בחרנו להביא רק פעם אחת, בהקשר של עיקרון אחד.

עיקרון פעולה פדגוגי 1 | ארגון לומד

הגדרה

ארגון לומד הוא ארגון המרחיב בלי הרף את יכולתו לעצב את עתידו (סג'י, 1990). אנשיו, בכל הדרגים, מחויבים לארגון, משתפרים, מתייעלים, לומדים ומפתחים דפוסי חשיבה ושפה מקצועית משותפת, המובילים ליעילות גבוהה יותר בהשגת מטרות הארגון.

במסגרת תכנית ללמידה משמעותית שמוביל האגף לחינוך על יסודי במשרד החינוך, על מנהל בית הספר וצוותו לקיים בירור ערכי ולהגדיר את חזון בית הספר. חזון זה יהווה בסיס לתהליכי הוראה-למידה-הערכה משמעותיים בעלי רלוונטיות וערך ללומד, למלמד ולמה שביניהם. קידום אפקטיבי של תהליכי התפתחות נכונים יקדמו כל אחד מהגורמים - הן את הלומד והן את המלמד.

ארגון הלימודים ומבנה ההערכה בבית הספר העל-יסודי צריכים לשקף תפיסה חינוכית כוללת הנשענת על תשתית ערכית, על גישה ברורה לתהליכי הוראה-למידה ועל דמותם הרצויה של בוגרי המערכת.

לצורך גיבוש חזון בית הספר, הטמעת למידה משמעותית והלימה בין הדברים באורחות החיים של כל באי בית הספר, יש חשיבות ללמידה ולליבון מתמשכים, לבדיקה והערכה של הישום ולליטוש ההוראה-למידה. בבית ספר הפועל כארגון לומד יש כר לקיום תהליכים אלו.

ברשת ברנקו וייס, המשמעות של היות בית ספר ארגון לומד היא:

א. לבית הספר חזון חינוכי שכל באי בית הספר שותפים לעיצובו ומכוונים את פעילותם להגשמתו.

ב. הלמידה היא גם כלי להתמקצעות, וגם ערך לקידום האדם באשר הוא.

ג. כל באי בית הספר שותפים בלמידה.

ד. למידת הצוות החינוכי מכוונת לשתי תכליות:

1 - העצמת המורה כפרט והצוות החינוכי ככלל.

2 - מודלינג (modelling) לתלמידים, במטרה לחנך אותם לערכה של למידה מתמדת.

ה. חיזוק התפיסה שכל המבוגרים בבית הספר הם אנשי חינוך, גם אם זה אינו תפקידם המוגדר.

ו. במסגרת הלמידה נעשה מאמץ לחשיפת התפישות, צורות החשיבה והעמדות של באי בית הספר.

ז. הלמידה הבית-ספרית היא מעגלית - אל השטח וממנו: - מן הרעיון אל השטח, ומניסיון השטח אל התכנון והשיפור, וחוזר חלילה.

השאפה והפעולה להפיכת בית הספר לארגון לומד מטפחות את משאבי התודעה² ומובילות לאיכות, לתחושות חיוביות, להכלה ולהישגים טובים יותר הן אצל לומדים והמלמדים והן בבית הספר באופן כללי.

דרכי פעולה ליישום עיקרון הארגון הלומד

אלה הן דרכי הפעולה ליישום עיקרון הארגון הלומד בבתי הספר ברנקו וייס:

חזון חינוכי

פיתוח וכתובה של חזון חינוכי בית-ספרי המושתת על אמונות קהילת בית הספר ועקרונותיה
יצירת הלימה בין החזון לשטח - באמצעות למידה ובדיקה מפורשת של העקרונות השונים ושל שילובם בהתרחשויות הבית-ספריות. הפער בין בית ספר טוב לבית ספר מצוין ניבט ביכולת של בית הספר להפוך את החזון והרעיונות למעשיים ולייצר מהם סדירות המשקפות את תפיסת העולם שלו.

למידה כהתמקצעות וכערך: דרכי הלמידה של הצוות החינוכי

מה? הלמידה כוללת הן העמקה בתחום הדעת והן בכישורי הוראה-למידה.
 איך? התנסות בדרך בטוחה בלתי מאיימת המאפשרת תהייה וטעייה ורכישת בקיאות בתוכן ובכישורי הוראה-למידה. האתגר האמתי הוא להפוך כל התרחשות בבית הספר למפגש למידה. ישיבה פדגוגית, יום הורים או היערכות לטיול שנתי או טקס. כאשר ההתייחסות אל כל אחד מאירועי העשייה בבית הספר היא כאל אירועי למידה, יש התכוונות עמוקה יותר לתהליכים.
 מתי? מסגרות למידה תוך כדי עבודה, בפרקי זמן קבועים במהלך שנת הלימודים.
 איפה? למידה בקבוצות עמיתים - צוותיות בחתכי השתייכות שונים, בית-ספריות או רשתיות (קבוצת העמיתים של המנהל היא מנהלי הרשת; קבוצת העמיתים המורים המובילים כוללת את

² קוסטה וגרמסטון (1990) הציעו חמישה משאבי תודעה (states of mind), שהעצמתם המתמדת, תוך שמירה על איזון ביניהם, מאפשרת ליחיד לתפקד בתוך הסתירה שבין הרצון להיות אוטונומי לבין הצורך לתפקד בקבוצה. חמשת משאבי התודעה הם: (1) מסוגלות: תחושה של יכולת ומיקוד שליטה פנימי. אנשים בעלי תחושת מסוגלות הם פעילים, אופטימיים ואוהבי אתגרים. תחושת המסוגלות של אדם היא גורם מכריע בעת פתרון בעיות מורכבות. (2) גמישות: יכולת לראות מצבים ממגוון נקודות מבט, לשנות דעה ולהמציא פתרונות מקוריים. אנשים גמישים הם יצירתיים ומסוגלים להתקיים במצב של עמימות ולתאם בין מגוון פעילויות המתרחשות בו בזמן. (3) מקצועיות: חתירה ליסודיות ולדיק בעבודה ובתקשורת. הרצון לשפר ולדייק הוא מקור אנרגיה שמתוכו אנשים מעמיקים את הידע ואת המיומנויות שלהם. (4) מודעות: ניהול החשיבה, מְכַנְנֶת עצמית ויצוג בהיר של המציאות הפנימית והחיצונית. אדם מודע ער להתרחשויות חיצוניות ופנימיות כאחד. אנשים הנהנים ממצב של מודעות מצליחים לנתב את התקדמותם לקראת המטרות שלהם. (5) תלות הדדית: חשיבה ופעולה מתוך שותפות עם אחרים. תרומה לטובת הכלל והיתרמות ממשאביהם של אחרים.

המורים המובילים מכל בתי הספר של הרשת; קבוצת העמיתים המנחים הפדגוגיים כוללת את כל המנחים הפדגוגיים ברשת).

כולם שותפים בלמידה

מפגשי למידה פנים בית-ספריים - מפגשים המהווים חלק ממערכת השעות של בית הספר ומלוח השנה שלו. זו אחת הדרכים של בית הספר לקבוע סדר יום.

מפגשי למידה רשתיים - מפגשי למידה רשתיים ארציים של הקבוצות השונות שתוארו לעיל מתקיימים כמה פעמים במהלך שנת לימודים. מפגשים אלה מוקדשים ללמידה חוצת-קבוצות, לעיסוק במכנים המשותפים ובנקודות הממשק בין התפקידים. למפגשים אלה תרומה מכרעת ליצירת שפה פדגוגית אחידה ותרבות רשתית ובית-ספרית לטיפול הוליסטי בתלמיד וכן לחיזוק משאבי התלות הדדית, המקצועיות והגמישות.

מודלינג

- הקפדה על הלימה בין המסר לדרך העברתו בכל אירועי הלמידה בבית הספר.
- מתן פומביות ללמידת הצוות, כדי להנכיח את הערך של למידה ולחנך את התלמידים ללמידה מתמדת.
- למידה על ידי צפייה באחרים והתנסות הדרגתית ומבוקרת על ידי חיקוי והפנמה (התלמיד לומד באמצעות מודלינג מצד המורה, המורה לומד באמצעות מודלינג מצד מנחה או מורה מוביל, והמורים המובילים לומדים על ידי מודלינג מצד המנחה הפדגוגי הרשתית).

חשיפת התפישות, צורות החשיבה והעמדות

- עבודה מטא-קוגניטיבית - התודעות של הלומד והמלמד לתפישותיהם, לצורות החשיבה שלהם ולעמדותיהם, בהלימה למטרות טיפוח החשיבה ולתכניות הלימודים שהמורים מלמדים באופן שוטף במסגרותיהם.
- בלמידת הצוות, באמצעות העבודה בקבוצות העמיתים נחשפות התפישות של חברי הקבוצה, צורות החשיבה שלהם ועמדותיהם.

למידה אל השטח וממנו

ליווי אישי והנחיה תוך כדי עבודה (ניתוח מקרים) - יחד עם העבודה בקבוצת העמיתים מקבל כל לומד גם הנחיה אישית הנותנת מענה הן מבחינת הרלוונטיות של התכנים הנדונים בה והן מבחינת האפקטיביות של המפגש האישי והאינטראקציה בין הלומד לבין המלמד. הליווי

וההנחיה האישית מתבצעים על ידי איש צוות בית הספר (רכז מקצוע, רכז פדגוגי, מורה מוביל, יועץ) או על ידי מנחה פדגוגי מטעם הרשת. הליווי וההנחיה הם קבועים ומתמשכים.

יישום מונחה של הנלמד - יצירת חומרי למידה והוראתם מהווים חלק אינטגרלי של ההנחיה. המורה כותב חומרי למידה בהשפעת למידתו, מלמד את הנושא בכיתה, ואחר כך משכתב ומעדכן את החומרים לאור המשוב מן הכיתה, מקבוצת העמיתים שלו ומשיחות ההנחיה.

תוצרים של תלמידים כראי למיצוי למידת המורים והתלמידים - מדד-תוצאה מרכזי להצלחה של הנחיית המורים הוא המידה שבה הם מיישמים את מה שלמדו במסגרת ההוראה שלהם, והתרומה שיש להוראה זו על הלמידה של תלמידיהם. התרומה ללמידת התלמידים יכולה להתבטא במגוון תוצרים: עבודות תלמידים, דרך ההתמודדות עם מבחנים, התבטאות ושיח בכיתה, הרגלי למידה, הישגים פורמליים במבחנים וכיוצא באלה. בנוסף, תוצרי התלמידים יכולים לשקף את ההוראה, ודרכה את למידת המורה.

לסיכום, ברשת בתי הספר השש-שנתיים של מכון ברנקו וייס, למידה מתמדת היא תרבות העבודה החינוכית. כל אחד שייך לקבוצת עמיתים לומדת ומקבל ליווי אישי מדמות מדריכה מקצועית קבועה.

דוגמאות ליישום עיקרון הארגון הלומד ברשת ברנקו וייס

הדוגמאות בטבלה הבאה מובאות מבתי הספר של רשת ברנקו וייס. חלקן מתקיימות בכל בתי הספר כפעולה רשתית ואחרות מתקיימות בבית ספר אחד או בבתי ספר אחדים, אם ביוזמת בית הספר או לפי בחירתו. כולן פעולות המיישמות הלכה למעשה את עיקרון הארגון הלומד של רשת בתי הספר השש-שנתיים של מכון ברנקו וייס.

עיקרון 1: ארגון לומד			
הפעולה	סוג הפעולה	מה מקדמת?	נקודות חשובות
הנחיה וליווי בבתי הספר על ידי המנחים הפדגוגיים הרשתיים	התנסות ורפלקציה	שפה משותפת לכל חברי הרשת	נושאים אפשריים להנחיה: נושאים פדגוגיים או מיומנויות ניהול (כיתה, בית ספר או צוות).
פיתוח מקצועי של מורים מובילים - מורים בעלי ידע וניסיון בתחום הדעת, שעברו הכשרה להנחיה וליווי של עמיתיהם.	התנסות ורפלקציה	- יצירת קבוצה השתייכות מקצועית - למידה עמיתים ותמיכה הדדית - יצירת מנגנון שיפור מקצועי בתוך בית הספר	
חממות פדגוגיות - פיתוח מורים מובילים בתחומי הדעת מרחב בטוח להתנסות ואימון משותף של מורים, תלמידים ומנחים בהוראה ולמידה.	התנסות ורפלקציה	- שיפור הפדגוגיה בקרב מורים מתחום הדעת - יצירת שפה מקצועית בקרב מורי החממה - הטמעת שינוי תרבותי (בחלק מהמרכיבים שנלמדים בחממה) בקרב מורים נוספים	

עיקרון 1: ארגון לומד			
הפעולה	סוג הפעולה	מה מקדמת?	נקודות חשובות
בית ספר כותב - פדגוגיה מבוססת כתיבה בתחום הדעת	התנסות ורפלקציה	- המורים לומדים את עקרונות הכתיבה הנלמדים ועשויים לשפר את כתיבתם הם ואת השימוש בכתיבה עם התלמידים. - התלמידים משפרים את כישורי השפה, הדמיון, הניסוח, הדיון ויצירתיות, כמו גם את הבנתם בתוכן.	- אפשר ללמד בתחום דעת אחד וליישם באחרים. - אפשר לקיים הכשרה של כלל חדר המורים או של מורי תחום דעת אחד, המיישמים רק בתחום הדעת שלהם או מלמדים את שאר המורים.
תבנית ומסגרות לרפלקציה - תהליכים רפלקטיביים על פעולות במסגרת העשייה הבית-ספרית	התנסות ורפלקציה	- חשיבה רפלקטיבית - הסקת מסקנות ולמידה מניסיון - טיפול מיומנויות	ניתן להפעיל אצל קבוצות צוות או קבוצות של צוות ותלמידים, ביחד או בנפרד.
ישיבות מחנכים כלמידת חינוך - ישיבות צוות המתקיימות כסדנה בה לומדים "איך עושים זאת" (modeling), הן בתחום ההכלה והן בתחום הפדגוגיה	התנסות ורפלקציה	- חיזוק יכולת המורה להתמודד עם האתגרים - למידת עמיתים	נדרשת הכנה וסימולציה להצגת אירועים ומצבים שונים

עיקרון 1: ארגון לומד			
הפעולה	סוג הפעולה	מה מקדמת?	נקודות חשובות
פיתוח זיכרון ארגוני - בכדי ללמוד מן הניסיון, פיתוח מאגר ידע ארגוני משותף הנגיש לכלל הצוות החינוכי בעותק קשיח או בספרייה דיגיטלית	זיכרון ארגוני	- הקטנה של המשאבים שבית הספר משקיע כדי לבצע פעולות שבוצעו בעבר - למידה מהצלחות ומטעויות	- כדי שהזיכרון הארגוני יהפוך לשמיש, צריכים להתקיים התנאים האלה: - עליו להיות נגיש, וכתוב ברור - כל המורים חייבים לדעת על קיומו - כותב התיק ושאר המורים יוכלו לעדכן ולהוסיף את הניסיון שנצבר, בכל התנסות בהפעלה • יצירת שפה מקצועית-פדגוגית משותפת • אפשר לפתח זיכרון ארגוני הן בנושאי מנהל וארגון והן בנושאים פדגוגיים.
קבלת החלטות מוכוונת נתונים - יצירת כלים לאיסוף נתונים ושימוש בהם בצורה מושכלת לקידום הפדגוגיה והמנהל	זיכרון ארגוני	- החלטות יתקבלו על בסיס מידע מוצק ולא על תחושות בטן בלבד • צמצום שגיאות בקבלת החלטות	• חשוב לדעת מראש אילו נתונים חשובים ומשמעותיים לאסוף (הבחנה בין עיקר לתפל) • חשוב לאסוף את המידע והנתונים באופן מקצועי ומהימן • יש להקפיד על איסוף נתונים כמותיים ואיכותניים גם יחד • דרך חשובה לאיסוף נתונים היא משוב קבוע

עיקרון 1: ארגון לומד			
הפעולה	סוג הפעולה	מה מקדמת?	נקודות חשובות
הבנייה יעילה של ישיבות צוות - פיתוח מעמיק של ישיבות הצוות, קביעת מטרות ופרסומן, חלוקת חומר, חלוקה יעילה של הישיבה, ורפלקציה	זיכרון ארגוני	הקטנת משך הזמן הדרוש לישיבות, והגדלת היעילות של כל ישיבה	
מינוי רכז מקצוע (תחום דעת) שש-שנתי במקום הפרדת תפקיד הרכז לחט"ב ולחט"ע	זיכרון ארגוני	הטמעת שפה בתחום הדעת ושפה פדגוגית לאורך כל שש השנים	- חשוב שהרכז יהיה מורה מהחטיבה העליונה, שיודע מה נדרש הן בתיכון והן בחט"ב - חובה שתכניות העבודה יהיו שש-שנתיות - כדאי שגם הצוות יהיה שש-שנתי, ומורים ילמדו בשתי החטיבות
התמקדות בגוף מלווה פדגוגי אחד (מעבר לפיקוח) במקום בכמה גופים מתערבים	זיכרון ארגוני	תרבות עבודה ושפה אחידה, ללא סתירות או כפילויות	
השתלמויות מורים סביב טבעה של הלמידה ויישומה, ולא רק בתחומי הדעת	למידה פורמלית	- שפה פדגוגית משותפת למורים - שפה פדגוגית משותפת לתלמידים ולמורים בתחומי דעת שונים	נושאים אפשריים: למידה לשם הבנה, הערכה חלופית, תכנית כתיבה, קהילות חשיבה

עיקרון 1: ארגון לומד			
הפעולה	סוג הפעולה	מה מקדמת?	נקודות חשובות
מעגלי לימוד מקצועיים - מספר צוותי מקצוע (קבועים) לומדים פדגוגיה על פי סילבוס שנבנה בבית הספר בהנחיית חברות צוות, שמקבלות הנחיה לקראת המפגש	למידה פורמלית משוב	- הצמחת מאגר מנחות בית-ספרי להנחיית צוות המורים - יצירת עניין אמתי בדרכי הוראה מגוונות - פיתוח מיומנויות העברת משוב בונה וקבלתו	- רוב מורי בית הספר משתחרר והצוות המשתתף נפגש אחת לשבועיים - מנחות מעגלי הלימוד נפגשות אחת לשבוע בשעות הלימודים, לומדות על דרכי הוראה וכלי הנחיה, ומתכננות את המפגש
משוב על ההוראה באמצעות שיעורים מצולמים	צפייה משוב	- מתן אפשרות למורה לבחון את עבודתו מבלי להיות מאוים - יצירת שפה פדגוגית משותפת - פיתוח מיומנויות העברת משוב בונה וקבלתו - הגברת הביטחון העצמי של המורה וחוסנו לקראת קבלת משוב מן הממונים עליו	הצפייה יכולה להיות בשיעורים שצולמו בבית הספר או בשיעורים שצולמו במקומות אחרים, לא מבית הספר

עיקרון 1: ארגון לומד			
הפעולה	סוג הפעולה	מה מקדמת?	נקודות חשובות
"בא לבקר" - פיתוח מקצועי של מורים באמצעות צפייה ומשוב (כולל גם תצפית של בעלי תפקידים אצל המורים)	צפייה משוב	- הנעת דיון סביב השאלה מה נדרש בהוראה-למידה ברמה גבוהה - הגברת האמון בין עמיתים ובעלי תפקידים המאפשרת שיתוף בקשיים ובהצלחות - הקטנת תחושת הבדידות של המורה - למידה הדדית	- חשוב ללמוד לתת משוב בונה לפני כניסה לתצפית - יש ליצור סדירויות של צפייה ושל משוב - חשוב שתינתן דוגמה אישית על ידי בעלי התפקידים והצופים, כשהכפופים אליהם יצפו בשיעוריהם - חשוב שתתקיים שיחה מקדימה בין הצופה והנצפה, ובה יוסכם במה תתמקד הצפייה וכיצד יתקיים המשוב - חשוב להסביר לתלמידים במה מדובר
פורומים רשתיים של בעלי תפקידים בבית הספר וברשת	שיתוף	- למידת עמיתים - שיתוף בניסיון - חיזוק הידע והביטחון העצמי של בעל התפקיד להנחיית הצוות שלו בבית הספר	הפורומים מיועדים למנהלים שש-שנתיים, מנהלי ביניים, מורים מובילים, מורים חדשים, מורי שח"ר, מורים שבתחום הדעת שלהם יש בודדים בבית הספר, יועצות, רכזי חינוך חברתי, רכזים פדגוגיים רשתיים
הבניית זרימת המידע ושת"פ בין זרועות בתוך בית הספר	שיתוף	- ייעול תהליכי תכנון וביצוע - הקטנת התנגשויות בין יוזמות של אנשי צוות שונים בבית הספר	שיתוף במידע ושיתוף פעולה בביצוע בין בעלי תפקידים ונציגי החטיבות בבית הספר

עיקרון 1: ארגון לומד			
הפעולה	סוג הפעולה	מה מקדמת?	נקודות חשובות
פיתוח סוכני הוראה מבין התלמידים אשר ילמדו את הנושא לאחר מכן	שיתוף	- ביצועי הבנה ברמה גבוהה של התלמידים - חיסכון בכוח אדם ובזמן - טיפוח ערך הנתינה בין תלמידים	חשוב לשים לב שהתלמידים המלמדים יודעים ומבינים את החומר, ואת דרכי החשיבה בתחום הדעת
"השבוע שהיה" - מכתב שבועי מהמנהל לכל הצוות	שיתוף	- תקשורת ויידוע על הנעשה - חידוד מסרים ופרסום של סדרי העדיפויות של ההנהלה	
"הפסקה פעילה" בחדר המורים - אחת לכמה שבועות צוות אחר מציג לכלל חדר המורים משהו מעשייתם (למידה מהצלחות)	שיתוף	- שיפור ההיכרות עם תכנים ודרכי הוראה-למידה של הצוותים השונים - יצירת שיח, עניין ולמידה בין צוותים - יצירת מצע לשיתופי פעולה בין צוותים שונים - הגברת תחושת שייכות ושותפות בצוות בית הספר	
"שעה לנפש" - הקדשת זמן למורה לחשיבה ולחלום לטווח הרחוק	התנסות ורפלקציה	- הרגעות מרגעים אינטנסיביים - פיתוח היצירתיות - עידוד תהליכי שיפור	

עיקרון 1: ארגון לומד			
הפעולה	סוג הפעולה	מה מקדמת?	נקודות חשובות
"יום שיא פדגוגיה" - שיתוף קיום אירוע גדול ומכובד בסוף כל מחצית ניתנת במה למורים להציג את עבודתם - פרויקטים ותוצרי עבודה. באירוע מוענקות תעודות הוקרה למורים שבלטו בתחום מסוים, בדרך כלל תחום שבו רוצים להעמיק עם הצוות.	שיתוף	- העלאת מוטיבציה של המורים למקצועיות ואיכות - הגברת השיח ושיתופי פעולה בעקבות הכרות עם דברים שנעשים על ידי עמיתים - העלאת לסדר היום את הדגשים החשובים להנהלה	נקודות חשובות

בחנו את בית הספר שלכם: עד כמה בית הספר שלכם הוא ארגון לומד?

העריכו את בית הספר שלכם בכל אחד מן הפרמטרים הבאים. נא רשמו את המספר המייצג בצורה הטובה ביותר את דעתכם.

כלל לא -1	מעט מאוד -2	במידה סבירה -3	במידה רבה -4	באופן מלא -5
הנושא	ההערכה שלי	האם ומה אני רוצה לעשות בנושא זה?		
1 המורים לומדים ומשתלמים בתחומי הדעת				
2 המורים לומדים ומשתלמים בדרגי הוראה-למידה				
3 המורים שותפים בקבוצות עמיתים בבית הספר, ברשת או במקום אחר				
4 בקבוצות העמיתים שבהן משתתפים המורים יש פתיחות לשיתוף ולתמיכה				
5 כמנהל, אני מקבל הנחיה אישית				
6 בעלי התפקידים המרכזיים בבית הספר מקבלים הנחיה אישית				
7 ניתן פרסום ללמידת המורים, והתלמידים יודעים שהמורים לומדים				
8 בבית הספר התפתחו מורים מובילים, שמנחים מורים אחרים				
9 המורים בבית הספר מפתחים חומרי למידה חדשים				
10 כמנהל, אני צופה באופן קבוע בשיעורים				

הנושא	ההערכה שלי	האם ומה אני רוצה לעשות בנושא זה?
11 כמנהל, אני יודע לערוך שיחות משוב בונות עם מורים		
12 בעלי תפקידים בצוות (מלבדי) צופים בשיעורים ומנהלים שיחות פדגוגיות עם מורים		
13 יש סדירות של צפיית עמיתים בבית הספר		
14 רכזי מקצוע הם שש-שנתיים		
15 בבית הספר יש שפה פדגוגית אחידה, המוכרת לכל הצוות		
16 בבית הספר פועלת חממה פדגוגית		
17 אספות המורים מנוצלות גם לשיח פדגוגי		
18 בית הספר ממסד זיכרון ארגוני בתחום הפדגוגיה ו/או בתחום המנהלתי		
19 צוות בית הספר משתתף בימי הלמידה של הרשת		
20 מתקיימת למידת הורים בבית הספר		

חברו את כל ההערכות שלכם, לגבי כל נושא, ותקבלו את הערכתכם - עד כמה בית הספר שלך הוא ארגון לומד.

מומלץ לשתף את הפורומים הרלוונטיים בבית הספר בתמונות המצב המצטיירת מהערכה זו, ולגבש יחד דרכים לחיזוק בית הספר כארגון לומד.

עיקרון פעולה פדגוגי 2 | הכלה - התייחסות מותאמת לכל באי בית הספר

תכנית משרד החינוך ללמידה משמעותית מתווה שינויים בתפיסת ההוראה, הלמידה וההערכה ובקווים לדמות הבוגר. כל זאת בהתאמה למיומנויות הנדרשות לחיים במאה ה-21 ותוך התייחסות לנטיות שונות של התלמידים ולצרכים המגוונים של הלומדים. התכנית פועלת לאפשר לכל אחד מהבוגרים לממש את הפוטנציאל האישי כדי להשתלב באופן מיטבי בעולם האקדמי ובעולם העבודה וכן שידעו לשתף פעולה עם זולתם למען מטרות ראויות.

היכולת להכיל את כלל באי בית הספר על המגוון והייחוד תוך שמירה על גבולות ומטרות ברורות מהווה צעד ראשון להשגת יעדים אלו.

ברשת בתי הספר השש-שנתיים ברנקו וייס נותנים מענה לאוכלוסיות תלמידים מגוונות: תלמידים מצטיינים, ומתקשים ותלמידים הבאים מרקע חברתי שונה. ייחודו של בית הספר השש-שנתי הוא בכך שהוא מכיל תלמידים עם חוזקות בתחומים שונים ועם נטיות וכישורים שונים. איכותו של בית הספר נמדדת גם ביכולתו לראות בכל תלמיד את הסיבה שלשמה בית הספר קיים, ולבנות מבנה ארגוני וחינוכי שיאפשר לכל תלמיד ומורה להתפתח. בתי הספר ממוקמים בכל אזורי הארץ, בפריפריה החברתית והגיאוגרפית של ישראל, כמו גם במרכז הארץ.

בית ספר המשתייך לרשת בתי הספר השש-שנתיים של ברנקו וייס קולט כל תלמיד שמבקש ללמוד בו, פועל להתמדתו בלימודים ונמנע מהנשרתו.

הגדרה

היכולת של אנשי החינוך להתבונן על כל תלמיד ואיש צוות כאדם שלם, בעל יכולות וצרכים אישיים ומשתנים, ולאפשר לו התפתחות מיטבית בממדים רגשיים, קוגניטיביים וחברתיים.

תועלתה של ההכלה

1. לתלמיד המתגר - היא מאפשרת לתלמיד המתגר למצוא את מקומו בבית הספר, להקראות, להרגיש שייך ולאפשר לו הצלחה. כשאלו יתגשמו התלמיד ירגיש שותף משמעותי בתהליך הלמידה ויהיה פנוי להתפתחות אישית ומחשבתית. הדבר ישפיע עליו, על סביבתו, ועל מעגלים עתידיים.
2. לתלמיד המצטיין, ולתלמיד שהאינטליגנציות החזקות שלו אינן הלוגית-מתמטית או המילולית - היא מאפשרת להם להביא לידי ביטוי את מלוא יכולותיהם.
3. לתלמיד "השקוף" - היא מאפשרת לו להקראות, לבוא לידי ביטוי ולהשמיע את קולו.

4. לכלל התלמידים - הלמידה בסביבה אינטגרטיבית מקנה כלים להתמודדויות במצבים שונים, מחזקת את הסובלנות תוך הכרות עם רבדים חברתיים שונים, מעצימה חוזקות בקרב התלמידים והמורים, מזמנת חברויות מגוונות ועשירות ומשביחה את המעשה החינוכי.
5. להוראה - ההטרוגניות התלמידים מזמנת מגוון של נקודות מבט, ידע שונה, היכולים להעשיר את הלמידה.
6. למורים - הכלת המורים מאפשרת התפתחות ומימוש הפוטנציאל האישי, מציאת מקורות ההנאה וגורמי ההנעה. היא מחזקת את תחושת השייכות, המחזקת את הנכונות לתרום לבית הספר. היא משפרת את הלמידה האישית ואת היכולת הארגונית ללמוד, פותחת צוהר לרעיונות ולשיטות הוראה ולמידה חדשים, מה שישפר את יכולות ההוראה ואת היחס לתלמידים. מי שמכילים אותו, קל לו יותר להכיל אחרים.

משמעויות מעשיות של הכלה בבית הספר

1. משמעויותיה המעשיות של הכלת תלמידים היא:
  2. הנשרה אינה אופציה. בית הספר פועל להתמדתו של התלמיד בלימודים ולמניעת נשירה גלויה או סמויה.
  3. בית הספר נותן מענה המותאם לצרכיו ולמקומו בלימודים של כל תלמיד, תוך איזון בין האינטגרציה המוחלטת לבין הסללה. תנאי מוקדם לכך הוא היכרות מעמיקה עם כל תלמיד והרקע שלו.
  4. בית הספר מתאים את תנאי ההוראה לצרכיו האישיים של הלומד.
- הצוות החינוכי ברשת נדרש להיות מקצועי יותר, מכוון יותר, מדויק יותר ויצירתי יותר, כדי לאפשר לתלמיד את התנאים להתפתחותו.
- משמעויותיה המעשיות של הכלת מורים היא:
1. בית הספר נותן מענה מותאם לצרכיו ולמקומו של כל מורה ואיש צוות בבית הספר. תנאי מוקדם לכך הוא היכרות מעמיקה של המנהל ובעלי התפקידים הבכירים עם כל מורה, ייחודיותו ויכולותיו.
  2. בית הספר מטפח את המקצועיות, הגמישות, תחושת המסוגלות, המודעות העצמית והיכולת לשיתוף פעולה של כל מורה ושל צוות המורים בכלל.
  3. בית הספר פועל לטיפוח גאוות יחידה בקרב הצוות החינוכי.

רבדים שונים של עיקרון ההכלה

- על פי עיקרון ההכלה, השגרה הניהולית צריכה לאפשר את רווחת באי בית הספר בכל הרבדים:
- בצרכים בסיסיים (למשל: תזונה, לבוש, היגיינה)
  - בהיבטים פסיים של המבנה (למשל: אסתטיקה, ניקיון, עמדות ישיבה, כיתות פרטיות)
  - ביצירת פרקטיקות פדגוגיות חינוכיות ורגשיות המאפשרות מענה ייחודי לכל ילד ולכל איש צוות

דוגמאות ליישום עיקרון ההכלה ברשת ברנקו וייס

הדוגמאות בטבלה הבאה מובאות מבתי הספר של רשת ברנקו וייס. חלקן מתקיימות בכל בתי הספר כפעולה רשתית ואחרות מתקיימות בבית ספר אחד או בבתי ספר אחדים, אם ביוזמת בית הספר או לפי בחירתו. כולן פעולות המיישמות הלכה למעשה את עיקרון ההכלה ברשת בתי הספר השש-שנתיים של מכון ברנקו וייס.

עיקרון ההכלה		
הפעולה	מה מקדמת?	נקודות חשובות
ניסוח קוד אתי לאנשי הצוות להתנהגות רצויה ומצופה	● בסיס ציפיות משותף לכולם ● גבולות ברורים ● הגנה על כל באי בית הספר.	● חשוב שהניסוח יהיה בשפה פשוטה, ברורה ועם פעלים (עשה ואל תעשה). ● יש יתרונות לרמת פירוט גבוהה ולרמת פירוט נמוכה, וחשוב להתאים את רמת הפירוט לצרכי המוסד.
מיסוד שגרות של הקשבה - המנהל למורים, מורים למורים אחרים, ומורים לתלמידים	● מודל לחיקוי - מי שמקשיבים לו לומד להקשיב לאחרים ● יצירת תרבות הכלה	● דוגמאות ליישום בפועל: שעה שבועית לכל מחנכת עם מנהלת חט"ב ועם היועצת, בנוסף לישיבה של כל מחנכות החט"ב. בהזדמנות זו הן מתייעצות לגבי דרכי ההתמודדות עם קשיים מול התלמידים. ● צפייה של המורה (מחנכת/מקצועית) בשיחה של המנהלת עם תלמיד, ומשוב של המורה למנהלת על השיחה.
ליווי של המחנכים והמורים על ידי היועצת או רכז המקצוע	● התמודדות עם קשיים עכשוויים ומציאותיים (לא תיאורטיים) ● דוגמה אישית והזדמנות להתאמן ולהתמודד עם קשיים צפויים	● המורה המלווה מובילה את הפגישות הללו. היא מציגה שאלה או קושי, ויחד עם המלווה הן עוסקות בניתוח מקרה ובמודלינג ● חשוב להעצים את תפקיד רכז המקצוע - בנוסף לאחריותו במישור של ההוראה ודרכי ההוראה של תחום הדעת, עליו להיות מעורב גם במישור האישי - לשמש אוזן קשבת ותמיכה למורים, בהתמודדות עם קשיים ועידוד הצלחות ● בחלק מבתי הספר הליווי הוא כפול - גם של היועצת וגם של רכז המקצוע

עיקרון 2 : ההכלה		
הפעולה	מה מקדמת?	נקודות חשובות
הבניית הקשר שבין המחנכים למורים המקצועיים	• יצירת שפה משותפת על האתגרים עם תלמידים • יצירת תחושת שותפות בתוך הצוות	חשוב שהקשר יכלול את כל הרמות: יידוע, תיאום, התייעצות הדדית, פעילות משותפת מול כיתה / תלמיד, מתן גיבוי
נוהל קליטת מורים חדשים	• תיאום ציפיות • אין מורים חדשים ש"נופלים בין הכיסאות" • היכרות ותמיכה כללית; אוזן קשבת וביטחון; אווירה חמה ומשפחתית • התמקצעות • סולידריות בין המורים • הפחתת הלחץ על מורים חדשים; הקטנת רמת השחיקה והפחתת הנשירה שלהם • יצירת שפה משותפת והיכרות עם תרבות בית הספר	• חשוב שהמורים המלווים יעברו הכשרה פנימית - במיומנויות הנחיה, ובצפייה בלתי שיפוטית בשיעורים • אפשר לפתח פורום "מורים מלווים" בבית הספר • בכמה בתי ספר, מורים חדשים מלמדים פחות כיתות ונושאים בשנה הראשונה
מורה ותיק מלווה מורה חדש		
צפייה משוב ותמיכה על ידי המנהל, הרכזת הפדגוגית, רכז המקצוע, מורה עמית		
מאפשרים למורה החדש מרחב טעות ומגדירים את שנתו הראשונה בבית הספר כשנת ללמידה והתנסות		

עיקרון 2 : ההכלה

הפעולה	מה מקדמת?	נקודות חשובות
צמצום מספר הנושאים והתלמידים שעימם נדרש המורה להתמודד באמצעות בניית מערכת שעות מותאמת	- אפשרות להתמקד בפדגוגיה ובדרך ההוראה במספר קטן של נושאים - התמודדות עם מעט תלמידים יחסית מאפשרת התנסות ולמידה של ההוראה וליווי של תלמידים בתנאים נוחים יותר	- חשוב במיוחד למורים חדשים. - אפשרי לביצוע בשתי דרכים: - הגדלת מספר השעות המוקדשות להוראה בתחום הדעת (למשל, הקצאת כל שעות ההוראה לתחום דעת אחד במחצית אחת, ובמחצית השנייה - הוראת תחום דעת אחר; ריכוז של כל שעות ההוראה בתחום דעת מסוים בשנה אחת במקום שתיים). - הרחבת מספר השעות שמורה מלמד בכיתה אחת (למשל, כל מורה ילמד כמה תחומי דעת משיקים - מתאים בעיקר לחט"ב).
ועדת ייעוץ לתלמידים - ליווי קבוצת תלמידים מאתגרים לאורך השנה, באמצעות צוות בין מקצועי (מחנכת, יועצת, פסיכולוג, עו"ס וכדומה).	- ניסיון להבין את המניעים להתנהגויות של התלמידים - בניית תכנית אישית עם תלמידים מאתגרים	בדרך כלל מיושם בקרב קבוצות תלמידים מאתגרים (למשל, תלמידים המתקשים להתמודד עם כעסים)
תלמיד חונך תלמיד	- תקשורת והיכרות בין התלמידים בכיתה או בבית הספר - תחושת שותפות	חשוב לדאוג לכך שלא תיווצר תחושה שיש תלמידים "נחותים" ו"מוצלחים" (למשל, לקבוע שכל תלמיד חונך תלמיד אחר - בתחום הדעת שבו הוא חזק, או בתחום חברתי שבו הוא חזק - ספורט וכדומה)
"להעביר את זה הלאה" - כל מי שמקבל תמיכה חייב לתת בתמורה משהו לקהילת בית הספר	- תחושת שותפות - תחושת אחריות	אפשרויות לתרומה לקהילת בית הספר: חניכה של תלמיד אחר בלימודים או בתחום חברתי, ארגון פעילות חברתית, סיוע מנהלתי לבית הספר, סיוע ביישום יוזמות שונות

עיקרון 2 : ההכלה		
הפעולה	מה מקדמת?	נקודות חשובות
ליווי הורים והדרכתם על ידי צוות בית הספר	יצירת קו טיפולי משותף של בית הספר והבית בצרכים של התלמיד	אפשר לבצע בדרכים שונות, למשל: - מפגשים קבוצתיים של הורים לשיחות על התמודדות ההורים עם ילדיהם בבית - ליווי אישי של הורים, בטלפון או פנים אל פנים
"מחנך על הבוקר" - בשעה הראשונה, לכל כיתה, רבע שעה עם המחנך בכל בוקר	- הקשבה לתלמידים - עין פקוחה על מה שקורה עם התלמידים	אפשר להרחיב את הפעילות למעגלי שיח יומיים על רגשות ועל אירועים ואתגרים שחווים התלמידים
מפגשי היכרות עם התלמידים לפני תחילת הלימודים	- היכרות של הצוות עם הילד - היכרות של הילד עם דמויות בבית הספר - הפחתת חרדות ומענה לשאלות	
ביקורי בית	- היכרות בלתי אמצעית עם התלמיד, משפחתו וסביבתו הטבעית - אפשרות להכרת התלמיד בהיבטים שאינם באים לידי ביטוי בבית הספר	- חשוב להקפיד על נהלי משרד החינוך בביקורי בית להגנה על המבקר, על המידע המתקבל ועל התלמיד ומשפחתו. - כדאי להכין תכנית שנתית של ביקורי בית, ולוודא שכל תלמיד זוכה לביקור אחד לפחות במהלך כל שנת לימודים.

עיקרון 2 : ההכלה		
הפעולה	מה מקדמת?	נקודות חשובות
מרכז למידה - סיוע לתלמידים מתקשים וזימון אתגרים לתלמידים חזקים	• הלימה בין המסר (כולם לומדים לקראת עמידה במבחני הבגרות ולזכאות לבגרות) לבין המעשה בשטח • שיפור באמון של התלמידים בבית הספר ובמסריו • שיפור ההבנה והידע של התלמיד וחיזוק היכולת להצליח במשימותיו	חשוב להקפיד על: • מינוי רכו למרכז הלמידה • הכנת תכנית אישית לכל התלמיד • מעקב מסודר אחרי התקדמותו של התלמיד ביחס לתכנית שהוכנה לו • מעקב אחרי נוכחות התלמידים והמורים במרכז • ייעול העבודה באמצעות לימוד מנתוני ההתקדמות של התלמידים (איתור ערוצים שבהם תלמידים מתקדמים - מורים מסוימים או תחומי דעת מסוימים; שיפור ערוצים שבהם תלמידים פחות מתקדמים) שתי גישות בהפעלת מרכז למידה: 1. מרכז הלמידה מחזק תלמיד באופן זמני ומשלים לו פערים, כדי שיוכל להשתלב שוב בכיתתו 2. מרכז הלמידה מלווה את התלמיד לאורך כל השנה, במקביל ללמידה בכיתה
רצועה חברתית ואמנויות במסגרת מערכת השעות, התלמידים מתנסים בתחומים שונים של אמנות או פעילויות חברתיות, שמאפשרות להביא לידי ביטוי אינטליגנציות שונות	• מתן הזדמנות לכל תלמיד להביא לידי ביטוי את האינטליגנציות שבהן הוא חזק • חיזוק תחושת המסוגלות והביטחון העצמי של התלמידים • הגברת מוטיבציה	

עיקרון 2 : ההכלה		
הפעולה	מה מקדמת?	נקודות חשובות
מערכת שעות מותאמת לקבוצות תלמידים שונות באותה שכבה התלמידים המתקשים ביותר לא לומדים תחומי דעת שלא הכרחיים לבחינות הבגרות, ובזמן שמתפנה להם, הם מצטרפים לכיתה אחרת ולומדים עוד שעות את המקצועות שבהם הם יכולים להצליח	• קידום הידע וההבנה במקצועות ההכרחיים לבגרות • חיזוק תחושת המסוגלות	מומלץ לבדוק האם תהיה תועלת בכך שהלמידה בכיתה אחרת תהיה עם מורה אחר
"מועדון שיעורי בית" - בשעות הצהריים, אחרי הלימודים, תלמידים נבחרים מקבלים עזרה מתלמידי כיתות גבוהות	• שיפור העמידה בדרישות הלימודיות • קשר בין תלמידים בבית הספר • אפיק למעורבות חברתית לתלמידי כיתות גבוהות • התנסות בהכלה ודוגמה אישית	אפשרי ליישום כתכנית חובה לתלמידים שנבחרו
מסלול מצטיינים - בית הספר מאפשר מגוון גדול של מקצועות מוגברים לבגרות	• הרחבת אפשרויות הבחירה של כל תלמיד • מתן אפשרות לביטוי אינטליגנציות שונות	• בית הספר משקיע משאבים ופותח מגמות לבגרות עם מספר תלמידים נמוך ממכסת המינימום של משרד החינוך • איתור תלמידים מצטיינים בכיתה ח' וחיזוקם כדי שבכיתה י' יתחילו לימודים ברמה מוגברת

עיקרון 2 : ההכלה		
הפעולה	מה מקדמת?	נקודות חשובות
חשיפה לאקדמיה באמצעות התכניות "אקדמיה בתיכון" (של מחוז דרום) או "נגישות להשכלה גבוהה"	- עניין ואתגר לתלמידים חזקים - הקטנת החשש וחיזוק האמון של התלמיד ביכולתו להשתלב באקדמיה בעתיד - צבירת נקודות לתואר ראשון	- החל מכיתה י' - בתכנית זו משתתפים רק תלמידים המסוגלים להשלים את החומר הנלמד בבית הספר - הלימודים באקדמיה מוכרים במקום בחינת בגרות אחת או במקום לימודים כלליים
הוראה שיתופית - שני מחנכים בכיתה	- הגברת הדיאלוג האישי מחנך-תלמיד - זיהוי חוזקות וגוונים של כל תלמיד - יצירת תכנית אישית והגדרת מטרות לטווח קצר וארוך	- מיושם בכיתות בהן מספר התלמידים גבוה. - כל מחנך אחראי על כמחצית מהתלמידים. - כל מחנך עורך שיחה אישית עם כל תלמיד בתכיפות גבוהה יחסית - החינוך האישי מתאפשר בזכות תכנית חלו"ם (חינוך אישי לצמיחה ומצוינות) של משרד החינוך
מסלול לכלל תלמידי הקצה בתוך בית הספר השש-שנתי	- מתן מענה לתלמידים מאתגרים בבית הספר - מתן הזדמנות לכל תלמיד להביא לידי ביטוי את האינטליגנציות שבהן הוא חזק	- דורש "יציאה מן הקופסה" של הנהלת בית הספר ושימוש בדרכים יצירתיות - חשוב שהמסלול יקבל גוון יוקרתי בדרכים שונות (ועדת קבלה, חולצה מיוחדת, ימי שיא, הצגת תוצרים לתועלת כלל בית הספר והקהילה ועוד)
תהליך קבלה לכל מסלול בבית הספר - למצטיינים, למאתגרים ולבינוניים	- מניעת תיוג תלמידים חלשים - היכרות מוקדמת עם התלמידים (במכינה)	תהליך הקבלה כולל: מיון ומכינה (לפני תחילת שנת הלימודים)

בחנו את בית הספר שלכם: עד כמה בית הספר שלכם הוא ארגון מכיל?

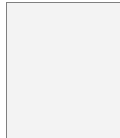
העריכו את בית הספר שלכם בכל אחד מן הפרמטרים הבאים. נא רשמו את המספר המייצג בצורה הטובה ביותר את דעתכם.

כלל לא -1	מעט מאוד -2	במידה סבירה -3	במידה רבה -4	באופן מלא -5
הנושא	ההערכה שלי	האם ומה אני רוצה לעשות בנושא זה?		
1	בית הספר ממפה את היכולות, האינטליגנציות החזקות, סגנון הלמידה ומניעי הלמידה של כל תלמיד			
2	בבית הספר מתקיימת פעילות לקבוצות תלמידים מאתגרים בנושאים הקשורים להתנהגות			
3	תלמידים חונכים תלמידים אחרים בבית הספר			
4	נוהל "תעביר את זה הלאה" מיושם בבית הספר, וכל מי שמקבל משהו - חייב לתת בתמורה לקהילת בית הספר			
5	מתקיימים פעילות קבוצתית ו/או סיוע אישי להורים, לסיוע בהתמודדות עם אתגרי גידול הילדים			
6	בכל יום יש שעה שבה המחנך מלמד בכיתה, ומנהל עם התלמידים (לפחות בחלק מהזמן) שיח על רגשות או אירועים שחוו			
7	נערכים מפגשי היכרות עם התלמידים החדשים לפני תחילת שנת הלימודים			
8	המחנכים עורכים ביקורי בית אצל התלמידים			

הנושא	ההערכה שלי	האם ומה אני רוצה לעשות בנושא זה?
9 בבית הספר פועל מרכז למידה לתלמידים מתקשים או חזקים		
10 בבית הספר ההוראה מיישמת את תפיסת האינטליגנציות המרובות		
11 מערכת השעות מותאמת לצרכיהם של קבוצות שונות בשכבה		
12 יש בבית הספר מסלולים שונים: למצטיינים, למתאגרים, לאוכלוסיות מיוחדות, או סביב תחומי עניין		
13 למנהל יש זמן קבוע עם כל אחד מבעלי התפקידים הבכירים ועם המחנכים		
14 לכל מחנך יש פגישה שבועית או דו-שבועית עם הממונה עליו		
15 היועצת / רכז המקצוע מקיימים שיחות קבועות עם כל אחד מהמחנכים / המורים		
16 יש בבית הספר מורים מלווים		
17 יש בבית הספר תכנית מובנית לקליטת מורים חדשים		
18 הקשר שבין המחנכים למורים המקצועיים מובנה ויעיל		
19 רכזי המקצוע / בעלי התפקידים הבכירים מדריכים דיסציפלינרית ופדגוגית את הצוות, ומנהלים עימם שיחות אישיות		

הנושא	ההערכה שלי	האם ומה אני רוצה לעשות בנושא זה?

20 לכל איש בצוות יש אפשרות מעשית להיפגש איתי ולשוחח איתי, ורבים מנצלים את זה לשיחות משמעותיות

חברו את כל ההערכות שלכם, לגבי כל נושא, ותקבלו את הערכתכם - עד כמה בית הספר שלכם הוא מכיל.

מומלץ לשתף את הפורומים הרלוונטיים בבית הספר בתמונת המצב המצטיירת מהערכה זו, ולגבש יחד דרכים לחיזוק בית הספר כארגון מכיל.

עיקרון פעולה פדגוגי 3 | הוראה ולמידה לשם הבנה

בתכנית ללמידה משמעותית של משרד החינוך, המשנה החינוכית מבקשת:

- לתת אפשרות לבתי הספר, למורים ולתלמידים לפנות זמן לקיום למידה משמעותית שתהיה רלוונטית ובעלת ערך ללומד ולמלמד, תפעיל את הלומד בתהליך הלמידה ותהפוך אותו לשותף בהבניית הידע
  - להתאים את הלמידה המשמעותית לגילים השונים, לנטיות ולכישורים אישיים ויצירה של חוויית למידה שתהלוך את עולם המושגים והרגשות של הלומד
  - ולטפח הבנה וחשיבה, בין השאר באמצעות פיתוח של מיומנויות למידה עצמית, עבודה קבוצתית, כתיבה עיונית ומדעית ושימוש בטכנולוגיות מתקדמות מותאמות למאה ה-21.
- הוראה לשם הבנה מקדמת השגתה של משנה חינוכית זו ומקדמת למידה משמעותית.

הגדרה

ההגדרה הביצועית של ההבנה אומרת כי "הבנה היא היכולת לחשוב ולפעול בגמישות באמצעות ידע" (פרקינס, "מהי הבנה?", בתוך וויסקי, 2004, עמ' 34)

להבין דבר-מה פירושו למקם אותו בתוך מערך של מושגים; לשחק אותו, לשנע אותו, לאחוז בו באופן גמיש; ליישם אותו למצבים חדשים. ידע מובן הוא הכלי האפקטיבי ביותר לחשיבה טובה.

ברגע ההבנה מתחולל משהו פנימי אצל הלומד. אין מדובר בהעברת מידע, בהספק חומר. יהיו שיאמרו שבאותו רגע הלומד מצליח להפוך את הידע לחלק ממנו. יהיו שידברו על חוויה של גילוי ושל הצלחה במשהו שלא הצלחנו קודם לכן. למידה משמעותית לא מתרחשת דווקא בשיעור או בהרצאה, אך כשהיא נחוות אנו יודעים ומרגישים שלמדנו והבנו משהו.

כיוון שתחושת ההבנה היא סובייקטיבית, ולא ברור לתלמיד ולמורה אם ומה הוא הבין, חשוב להעביר את האחריות על הלמידה לתלמיד, להביאו להיות פעיל ולבצע עם מה שלמד ביצועי הבנה שונים. דיוויד פרקינס מונה שבעה ביצועים ברמת מורכבות שונה: הסבר (במלים שלך), הבאת דוגמאות, יישום, הצדקה, השוואה והנגדה, מיקום בהקשר והכללה. יורם הרפז הוסיף עוד ביצועים וחילק אותם לקבוצות שונות. שניהם מסכימים שבנוסף לתפקידים של ביצועי ההבנה כמחוללי הבנה, יש להם תפקיד כמשקפים את ההבנה ומאפשרים את הערכתה.

מישורי פעילות בהוראה לשם הבנה

מורה המלמד לשם הבנה נדרש לפעול בכמה מישורים:

במישור התודעתי - על המורה לוותר על היותו מקור הידע, ולאמץ לעצמו חלופות של הנחיה.

במישור הידע - על המורה למצוא חיבור של תחומי הידע השונים לעולמו של התלמיד, כדי לחזק את המוטיבציה של התלמיד, ולקדם את הבנתו.

במישור המעשי של ההוראה - על המורה לייצר את חווית הלמידה וההבנה, החשיבה הביקורתית והיצירתיות ליותר תלמידים ביותר רגעים של היומיום שלהם בבית הספר.

במישור המודלינג - על המורה להיות מודל מעורר השראה על מנת שהתלמיד ייפתח לתהליך הלמידה המוצע לו ולהיות שותף פעיל בתהליך הלמידה. לכן, על המורה עצמו לחוות הוראה ולמידה להבנה ולהבין את המרכיבים והמעשים שמקדמים למידה משמעותית והבנה.

כאשר תרבות ההוראה-למידה בבית הספר ממוקדת בהבנה, ובמיוחד כשהיא מתקיימת לכל אורך של שש השנים שבהן התלמיד לומד בבית הספר, הדבר מאפשר למידה הדרגתית של מיומנויות ודרכי עבודה, התמודדות טובה יותר עם משימות והערכה המזמנת ביצועים שונים המבטאים הבנה.

כשעיקרון ההוראה והלמידה לשם הבנה מתקיים בבית הספר, אפשר לראות את השפעתו על היבטים נוספים ולא רק פדגוגיים-לימודיים, כמו פיתוח תחושת אחריות אצל הלומד, התחדשות מתמדת של המורה ואקלים מכבד ללומדים ולמלמדים.

מאפיינים של הוראה לשם הבנה

שאלות שאלות - למידה אמתית והבנה מתרחשות כשהתלמיד הוא זה ששואל שאלות. שאלות שאלות מחזקות את המוטיבציה של התלמיד ללמוד, ומהווה בעצמה ביצוע הבנה.

למידה מתוך בחירה - בחירה של התלמיד יוצרת הנאה והנעה. היא מעודדת אותו להיות פעיל יותר. החוויה האישית שלו מתעצמת והופכת משמעותית. הידע הופך להיות שלו, מתוך מקום של שייכות, אחריות והבנה אמתית.

למידה פעילה - כשהתלמיד פעיל מתגברת המעורבות שלו בלמידה, ההנעה וההנאה, יכולת הריכוז, וזימון אינטראקציות בין תלמידים בכיתה.

למידה שיתופית - למידה עם תלמידים אחרים תוך קיום שיח מזמנת מפגש עם תפיסות ודרכי חשיבה מגוונות לגבי הנלמד וחשיבה פעילה אל מולן. היא גם מחזקת מיומנויות חברתיות.

נושאים פוריים - זיהוי ובחירה של נושאים מרכזיים בתחום הדעת, נגישים ומעניינים לתלמידים, מעניינים למורים וניתנים לקישור. בחירה זו מהווה תשובה לשאלה: אילו נושאים כדאי להבין בתחום? לפעמים אפשרות הבחירה של נושאים פוריים מוגבלת על ידי תכנית הלימודים.

יעדי הבנה - כדי למקד את הלמידה חשוב לשאול מה יש להבין בנושאים אלו? התשובות על שאלה זו מגדירות את מטרות ההבנה. מטרות ההבנה צריכות להיות מפורשות ופומביות, מאורגנות במבנה מדורג ומשולב ומרכזיות לתחום הלימוד.

ביצועי הבנה - ביצועי הבנה גם מקדמים את ההבנה אצל התלמידים, וגם משקפים למורה כיצד הבינו התלמידים, מה שמאפשר לו לכוון את ההוראה בהתאם לתפיסות הקיימות ולשלבי ההבנה השונים. יורם הרפז מציג 18 ביצועי הבנה, שהשימוש בהם מקרב הבנה ברמות שונות ובהיבטים שונים של העניין.

ביצוע הבנה מסכם - לכל אורך תהליך הלמידה יש חשיבות לביצועי הבנה כמקדמים הבנה וכשמשקפים אותה. לעומתם, הביצוע המסכם מזמן אינטגרציה של כל הנלמד והעברת ההבנות השונות לרמה גבוהה יותר ולעשייה רחבה ומוכללת. הכנת הביצוע המסכם מעמיקה עוד את ההבנה סביב הנושא הנלמד ונותנת אפשרות להערכה מקיפה ומסכמת.

הערכה מתמשכת - כדי לדעת מה הבינו התלמידים, יש לקיים הערכה לאורך תהליך הלמידה ולא רק בסופו. הערכה זו, המשלבת גם תהליך רפלקטיבי, מעצבת את ההבנה ולא רק מסכמת אותה.

תכנון לאחור - תכנון תהליך ההוראה-למידה מתחיל מהגדרת ההבנה המצופה בסופו של התהליך. לאחר מכן נקבעים התוצרים ורמתם המצופה, ומתוכננת דרך ההוראה שתוביל אליהם. כך ידעו הלומדים מה מצופה מהם והמורים ידעו כיצד להעריך את תוצרי ההבנה.

דוגמאות ליישום העיקרון הוראה לשם הבנה ברשת ברנקו וייס

הדוגמאות בטבלה הבאה מובאות מבתי הספר של רשת ברנקו וייס. חלקן מתקיימות בכל בתי הספר כפעולה רשתית ואחרות מתקיימות בבית ספר אחד או בבתי ספר אחדים, אם ביוזמת בית הספר או לפי בחירתו. כולן פעולות המיישמות הלכה למעשה את עיקרון ההוראה לשם הבנה ברשת בתי הספר השש-שנתיים של מכון ברנקו וייס.

עיקרון 3 : הוראה לשם הבנה		
הפעולה	מה היא מקדמת?	נקודות חשובות
כתיבת ספר הלימוד על ידי התלמידים והמורה. הספר כולל את ביצועי ההבנה של התלמידים לאורך השנה.	- למידה פעילה - הבנת מבנה הידע, הקשרים שלו והבנה כוללת של תחום הדעת	- המיזם התחיל כמשימה שיתופית (ויקיפדיה) לבניית מונחון של המושגים שנלמדים. על בסיס המונחון נכתב הספר. - התלמידים כותבים ומתקנים. - המונחון נמחק בסוף שנת הלימודים, ובשנה שלאחר מכן כותבים ספר חדש. - ההערכה ניתנת על כתיבה של שלושה ערכים לכל הפחות ותיקון עשרה מונחים.
לומד מומחה - למידה המתבצעת כאשר מקור ידע שאינו המורה בכיתה אלא מקורות מידע אחרים	- עצמאות של הלומד - הרחבת הידע והבניית ההבנה - פינוי מקום לדיון והעמקה	דרכים אפשריות ליישום לומד מומחה: - שיעור הפוך: המורה אינו מרצה בכיתה אלא מקליט שיעור או נותן לתלמידים ללמוד את החומר הבסיסי בכוחות עצמם ובכיתה מתרגלים, עוסקים בפתרון בעיות, מקיימים דיונים ופעילויות קוגניטיביות ואחרות סביב החומר שנלמד בבית. - תלמידים מלמדים - תלמידים מכינים את הלמידה של חבריהם לקבוצה. - למידה עצמאית - התלמידים לומדים בכוחות עצמם, ממקורות שונים ובדרכים המתאימות להם.

עיקרון 3 : הוראה לשם הבנה		
הפעולה	מה היא מקדמת?	נקודות חשובות
מתן פומביות לעשייה החינוכית - עבודות גמר, יריד הצלחות, הצגה	● מחזק את העשייה ונותן לה ערך מוסף ● מטפח את כל ששת תפקודי הלומד³ ● מגביר מעורבות התלמיד ● מחזק את ההערכה העצמית והסביבתית של התלמיד	● חשוב להגדיר קריטריונים ומאפיינים להצגה ולהערכה ● יש להשאיר זמן מיוחד ומשמעותי ולהישמר מהצגת רושם חיצוני בלבד ● בנוגע לעבודות גמר, אפשר להיעזר באתר משרד החינוך המוקדש לנושא.
כתיבה מחוללת הבנה - כתיבה בתחומי הדעת	● התייחסות לנושא מנקודות מבט שונות ● יישום של הנלמד בדרך אחרת/נוספת ● העמקה בהיבטים שונים של הנושא ● דרך מגוונת להערכה ● למידה של דרכי ההתבטאות האופייניים לתחום הדעת.	תכנית מובנית שפותחה במכון ברנקו וייס
מגוון משימות ברמות שונות או בעלי מכוונות לאינטליגנציות השונות על אותו גוף ידע	● התאמה לשונות התלמידים ● מאפשרת את התפתחות ההבנה באופן הדרגתי ● מקנה תחושת הצלחה ואתגר לתלמידים שונים	

³ ששת תפקודי הלומד הם: קוגניטיבי, מטא-קוגניטיבי, תוך אישי, בין אישי, חושי תנועתי ותכנון הלמידה (מכוונות עצמית). (משרד החינוך, המנהל הפדגוגי, אגף א' לחינוך על יסודי, ראו באתר משרה"ח: <https://goo.gl/kG2EBs>)

עיקרון 3 : הוראה לשם הבנה		
הפעולה	מה היא מקדמת?	נקודות חשובות
גיוון דרכי הוראה והערכה ● מזמן ביצועי הבנה שונים ● מגביר את העניין לתלמידים ולמורים ● פונה לתלמידים בעלי סגנונות ואינטליגנציות שונות ● מביא לידי ביטוי היבטים שונים של הנושא	גיוון דרכי ההוראה אינו המטרה העיקרית אלא אמצעי לקדם הבנה. לכן, יש לשים לב לא להפוך את הלמידה לקרקס דרכי הוראה אלא לחשוב איזו דרך הוראה מקדמת ביותר את ההבנה ואת החיבור של התלמידים ללמידה.	
למידה פעילה של התלמידים ● מעורבות ועניין ● העלאת בעיות ושאלות אותנטיות ● תזוזה פיזית ומנטאלית שעוזרות להתגבר על קשיי ישיבה וריכוז ● יש תוצרים שניתן להציג ולחלוק בכיתה		
שימוש במחווים כחלק מתהליך הלמידה - התלמידים יודעים מראש מהם נושאי הלימוד לפי תכנית הלימודים, ומהם הקריטריונים להערכת התהליך והתוצר	● מיקוד ההוראה וההערכה וייעול שלהן ● הפחתת חששות ופחדים של התלמידים ● הגדרת יעדי הבנה לכל הצוותים ● קביעת לוח זמנים מסודר	● במסגרת עיקרון 70-30, התלמידים מקבלים מראש את המחווים ל-30%. לעתים הם אף שותפים בבנייתם. כך הם יכולים להיות שותפים גם בהערכת עמיתיהם בעזרת המחווה. ● יש לשים לב שהמחווים יבטאו מגוון של ביצועי הבנה, רמות ביצוע מצופות וערכן. ● ויסות עומסים - יש לשים לב שלא תהיינה במהלך השנה תקופות עמוסות ותקופות "מתות".

עיקרון 3 : הוראה לשם הבנה		
הפעולה	מה היא מקדמת?	נקודות חשובות
קהילות חשיבה	● למידה מעמיקה סביב נושא פורה ● התנסות בתהליך חקירה מלא ● עבודה שיתופית לשם למידת נושא רחב	על פי תכנית מובנית שפותחה במכון ברנקו וייס
ערך מוביל - ארגון ההוראה במספר שיעורים או בתחום הדעת על פי ערך מוביל	● יצירת הקשר רחב של הנלמד ● העברה בין נושאים ורעיונות	יש לשים לב שקיבוץ נושאי הלימוד על פי ערך מוביל מסוים אינו כפוי ושהנושא אכן מתאים ללמידה במקבץ כזה.

בחנו את בית הספר שלכם: עד כמה הוא מטפח הוראה ולמידה לשם הבנה?

העריכו את בית הספר שלכם בכל אחד מן הפרמטרים הבאים. נא רשמו את המספר המייצג בצורה הטובה ביותר את דעתכם.

כלל לא 1-	מעט מאוד 2-	במידה סבירה 3-	במידה רבה 4-	באופן מלא 5-
הנושא	ההערכה שלי	האם ומה אני רוצה לעשות בנושא זה?		
1	בכל השיעורים, התלמידים נדרשים לביצועי הבנה			
2	המורים מעודדים את התלמידים לשאול שאלות פתוחות ומאתגרות			
3	תלמידים בבית הספר יכולים לבחור מה ללמוד, עם מי ללמוד, כמה ללמוד, ובאיזו דרך תוערך למידתם			
4	המורים מייצרים ומאפשרים למידה פעילה של התלמידים			
5	המורים מייצרים ומאפשרים למידה שיתופית של תלמידים			
6	המורים מכוונים את ההוראה לאור השאלה: אילו נושאים כדאי להבין בתחום?			
7	המורים מכוונים את ההוראה בכל נושא לאור השאלה: מה יש להבין בנושא זה?			
8	מורים דורשים מן התלמידים ביצועי הבנה ברמה עולה ודורשים מתלמידים שונים ביצועים לפי רמתם או התאמתם			
9	ההערכה היא כלי מעצב ולא רק כלי מסכם, ומשמשת מנוף להתקדמות			

הנושא	ההערכה שלי	האם ומה אני רוצה לעשות בנושא זה?
10 בשיעורים יש מגוון דרכי הוראה, המתאים לתוכן הנלמד		
11 המורים משתמשים בכלי הערכה מגוונים		
12 מורים מפעילים את התכנית "כתיבה מחוללת הבנה"		
13 יש מסגרות המטפחות "לומד מומחה" בבית הספר		
14 יש מסגרות שבהן ניתנת פומביות לעשייה החינוכית (עבודות גמר, יריד הצלחות, הצגה וכדומה)		
15 בתחילת השנה המורים מציגים בפני התלמידים את תכנית הלימודים כולה ואת המחווונים שלפיהם תוערך הבנתם		
16 בבית הספר פועלות קהילות חשיבה		
17 בישיבות מורים ובהשתלמויות הבית-ספריות פועלים לפי תפיסת ההוראה לשם הבנה		
18 נושאי השתלמות המורים הבית-ספרית קשורים להוראה לשם הבנה		
19 מורים מצטיינים בתחום ההוראה לשם הבנה מקבלים חיזוק פומבי		
20 הורי התלמידים יודעים מהי הוראה לשם הבנה ומבינים את ההשלכות שיש לה על הנעשה בבית הספר		

חברו את כל ההערכות שלכם, לגבי כל נושא, ותקבלו את הערכתכם - עד כמה בית הספר שלכם מטפח הוראה ולמידה לשם הבנה. מומלץ לשתף את הפורומים הרלוונטיים בבית הספר בתמונת המצב המצטיירת מהערכה זו, ולגבש יחד דרכים לחיזוק בית הספר כמקדם הוראה ולמידה לשם הבנה.

עיקרון פעולה פדגוגי 4 | מעורבות ואחריות חברתית

התפיסה הערכית של התכנית ללמידה משמעותית של משרד החינוך מתווה קווים לדמותם של בוגרי מערכת החינוך בישראל:

- הבוגרים יהיו בעלי השקפת עולם ערכית ומוסרית
  - הבוגרים יהיו מעורבים בחיי החברה הישראלית ומוכנים לקבל על עצמם תפקידים ולמלא אותם באחריות ובמסירות
  - הבוגרים יכירו את שורשיהם ואת זהותם, יהיו מודעים להם ויוקירו אותם, ובד בבד יכירו ויכבדו את זהות זולתם.
  - הבוגרים יידעו לשתף פעולה עם זולתם למען מטרות ראויות
- פעולות מודעות ומכוונות למעורבות ואחריות חברתית מקדמות השגת תפיסה ערכית זו.

הגדרה

מעורבות חברתית משמעה מודעות והיכרות לחברה הסובבת ולמורכבותה. אחריות חברתית היא פעולה שהאדם נוקט לשיפור החברה. כדי לקחת אחריות חברתית נדרשות מעורבות, אמפתיה ושאיפה לקידום החברה.

הרשת בוחרת באחריות חברתית

רשת ברנקו וייס בוחרת לנקוט עמדה פרקטית ויוזמת, לצאת מעמדת התגובה למהלכים המתרחשים בסביבתנו ולהפוך את בית הספר לבעל השפעה על קביעת סדר היום החברתי. לנוכח התחזקותם של מגמה אגוצנטרית ושל אינדיבידואליזם קיצוני בנוסח "מגיע לי", רשת ברנקו וייס מציבה אתגר ונותנת הזדמנות ליציאה מן העצמי ולנתינה לאחר. ביסוד דרישה זו מובלעת גם ההנחה שמי שתורם לאחר נתרם בעצמו, ומי שמכיר את האחר מכיר טוב יותר את עצמו. בית הספר והתלמידים נדרשים לאחריות במסגרת קהילת בית הספר, במסגרת קהילת היישוב, ועם מגזרים אחרים ועם תושבי יישובים אחרים. מתוך עמדה זו, רשת ברנקו וייס אף פועלת להכיל בתי ספר ממגזרים שונים ומגוונים.

משמעויות מעשיות של מעורבות ואחריות חברתית

- הכרה במגוון התרבותי, החברתי והערכי בקרב תושבי ישראל ומתן מקום פומבי למגוון זה
- היכרות עם אוכלוסיות אחרות, במעגלים שונים
- פעילות משותפת של אוכלוסיות שונות
- חינוך לאכפתיות ואמפתיה וטיפוח השאיפה לקידום החברה
- התנדבות - אחריות פעילה לשיפור ולקידום החברה

דוגמאות ליישום העיקרון מעורבות ואחריות חברתית ברשת ברנקו וייס

הדוגמאות בטבלה הבאה מובאות מבתי הספר של רשת ברנקו וייס. חלקן מתקיימות בכל בתי הספר כפעולה רשתית ואחרות מתקיימות בבית ספר אחד או בבתי ספר אחדים, אם ביוזמת בית הספר או לפי בחירתו. כולן פעולות המיישמות הלכה למעשה את עיקרון המעורבות והאחריות החברתית ברשת בתי הספר השש-שנתיים של מכון ברנקו וייס.

עיקרון 4 : מעורבות ואחריות חברתית		
הפעולה	מה היא מקדמת?	נקודות חשובות
"שונים ביחד" - תכנית רשתית להיכרות ולקירוב בין מורים ותלמידים ממגזרים שונים	• בירור זהות אישית וקבוצתית • הפלת מחיצות וסטיגמות והפחתת ניכור והתנשאות • העמקת ההיכרות עם האחר • יצירת חלום משותף	תכנית כלל-רשתית
מפגשים בין אוכלוסיות שונות בבית הספר או מחוץ לו	• בירור זהות אישית וקבוצתית • הפלת מחיצות וסטיגמות והפחתת ניכור והתנשאות • היכרות עמוקה יותר עם האחר	יש לשים לב שיתקיים מפגש אישי ובלתי אמצעי בין שונים, ולא רק "למידה על"
התנדבות מחוץ לבית הספר	• ערנות ומודעות לסביבה הפיזית, האקולוגית והאנושית • יציאה מן העצמי	יכול להשתלב בתכנית "מחויבות אישית"
חניכה וליווי של תלמידים על ידי תלמידים	• חסכון במשאבים • גיבוש חברתי וערבות הדדית	כדאי לוודא שכל תלמיד ילווה תלמיד אחר (בתחומי הלמידה או בתחומים חברתיים), או ייקח אחריות על תחום בבית הספר.
"מחויבות אישית"		תכנית של משרד החינוך, לכיתות י'-י"ב

עיקרון 4 : מעורבות ואחריות חברתית		
הפעולה	מה היא מקדמת?	נקודות חשובות
"יריד תרבות" - אירוע שבו מכירים ומציגים תרבויות שונות בבית הספר או בקהילה	- מתן מקום למי ששייכים לאותה תרבות - חיזוק אוכלוסיות חלשות - הרחבת הדעת - פיתוח מיומנויות של הכרת תרבות - פתיחות היפתחות וענווה	- כדאי להתמקד באוכלוסיות שבסביבה - יש להביא בחשבון שתרבות אינה בהכרח אתני ומגזרית. היא יכולה להיות, למשל, של אנשים עם מוגבלות מסויימת.
עזרה וסיוע למשפחות תלמידים נזקקים	עזרה הדדית	- חשוב מאוד לשמור על הדיסקרטיות - חשוב שהעזרה והסיוע יהיו מתואמות ובהסכמת המשפחות - חשוב לווסת את העזרה והסיוע מטעם בית הספר - לא רק איסוף כספי, הצבת גבולות, פיזור סביר של המשאבים
"אימוץ" של ילדים מחוץ לבית הספר על ידי תלמידים	- עזרה הדדית - היכרות עמוקה יותר עם האחר - העלאת תחושת הערך העצמי והמסוגלות של המאמץ	- מומלץ להכין את התלמידים לתהליך, לדון עימם במה שלמדו על עצמם ועל האחר - יש לקבוע וללמד כללי אתיקה
"אימוץ" של יחידת שטח / אתרים ותחזוקתם או אפילו הקמתם	- חיזוק הקשר עם היישוב - שיפור תשתיות - קידום למידה על האתר - העלאת תחושת הערך העצמי והמסוגלות של התלמידים	- יש לתאם מול הרשויות השונות - אפשר לגייס משאבים וגורמים אחרים בקהילה (חברות מסחריות וכדומה)

עיקרון 4 : מעורבות ואחריות חברתית		
הפעולה	מה היא מקדמת?	נקודות חשובות
התנדבות של הורים במסגרת בית הספר או מטעמו	• דוגמה אישית • קשר שותפות ושייכות של ההורים לבית ספר • יכול להועיל לחיזוק הקשר בין הילדים להוריהם • היכרות של ההורים עם חברי ילדיהם	• שיתוף פעולה בתכנון ובביצוע • יכול להשתלב ב"יום המעשים הטובים"
התנדבות של אנשים חיצוניים בתוך בית ספר	• חיסכון במשאבים • חיזוק קשר עם הקהילה • למידה מניסיון של אנשים מבוגרים • פתיחת אופק תעסוקתי או פיתוח תחום עניין	אפשר לשלב מתנדבים ממקורות שונים, למשל: פנסיונרים או עובדי חברות מסחריות
סורים וביקורים אצל אוכלוסיות אחרות או הזמנתן לבית הספר	• חיזוק קשר עם הקהילה • בירור זהות אישית וקבוצתית • הפלת מחיצות וסטיגמות, והפחתת ניכור והתנשאות • היכרות עמוקה יותר עם האחר	
תכנית לימודים על חלקי החברה הישראלית	• בירור זהות אישית וקבוצתית • הפלת מחיצות וסטיגמות, והפחתת ניכור והתנשאות • היכרות עמוקה יותר עם האחר	
"מסע ישראלי"		תכנית של משרד החינוך

עיקרון 4 : מעורבות ואחריות חברתית		
הפעולה	מה היא מקדמת?	נקודות חשובות
תיעוד של מסורות, היסטוריה ותרבות של חברי הקהילה או היישוב	• חיזוק הקשר עם הקהילה והקטנת רתיעה או זרות עם קשישים / אחרים • הרחבת הדעת • פיתוח מיומנויות של הכרת תרבות • למידה בתחומי דעת שונים	• יש לתכנן מראש את דרכי התיעוד ואת התוצר המצופה • חשוב לתת פומביות לתוצרים
יצירת מנהיגות תלמידים משותפת	• פיתוח מנהיגות • בירור זהות אישית וקבוצתית • הפלת מחיצות וסטיגמות, והפחתת ניכור והתנשאות • היכרות עמוקה יותר עם האחר • פיתוח חלום משותף ופעולה לקידומו • קבוצת השתייכות למנהיגים בקרב התלמידים	
שיתוף פעולה מתמשך בין בתי ספר ממגזרים שונים או מיישובים שונים	• בירור זהות אישית וקבוצתית • הגדרת המשותף, הדומה והשונה • היכרות עמוקה יותר עם האחר	• שיתוף הפעולה יכול להיות בתחומים שונים, לפי החזקות של התלמידים והצוות בכל אחד מבתי הספר. • הדגש בתכנית הוא על התמשכות ורציפות, גם של האנשים המעורבים בתכנית מטעם בית הספר

עיקרון 4 : מעורבות ואחריות חברתית		
הפעולה	מה היא מקדמת?	נקודות חשובות
תקשורת מכבדת - חינוך להקשבה, לניסוח לא פוגעני ולא אלים	• תקשורת בין אישית • הקטנת סכסוכים • הגדרת מח"ל (על מה מסכימים, על מה חלוקים, ומה לא רלוונטי)	• צריך להיות הן כמאפיין תרבותי של בית הספר והן כחלק מכל אחת מהתכניות לעיל • דורש ידע, אימון והתנסות • חשוב להפעיל את התכנית בחדר המורים • חשוב ליידע את ההורים

בחנו את בית הספר שלכם: עד כמה הוא מטפח מעורבות ואחריות חברתית?

העריכו את בית הספר שלכם בכל אחד מן הפרמטרים הבאים. נא רשמו את המספר המייצג בצורה הטובה ביותר את דעתכם.

כלל לא 1-	מעט מאוד 2-	במידה סבירה 3-	במידה רבה 4-	באופן מלא 5-
הנושא	ההערכה שלי	האם ומה אני רוצה לעשות בנושא זה?		
1	בית הספר לוקח חלק בתכנית "שונים ביחד" הרשתית			
2	תלמידים ו/או מורים מבית הספר משתתפים במפגשים עם אוכלוסיות אחרות			
3	תלמידים בבית הספר מתנדבים מחוץ לבית הספר			
4	בתוך בית הספר יש חניכה וליווי של תלמידים על ידי תלמידים			
5	"מחויבות אישית" מונכחת בבית הספר, בשיח, בשיתוף או באירוע שיא			
6	מתקיים יריד תרבות בבית הספר (אחד בשנה לפחות), המבטא היכרות מעמיקה ולימוד			
7	בית הספר מתארגן לאתר תלמידים או משפחות של תלמידים נזקקים, ופועל לעזרתם			
8	תלמידים בבית הספר "מאמצים" ילדים שאינם לומדים בבית הספר			
9	תלמידי בית הספר מקבלים אחריות על אתרים בקהילתם ותורמים באופן פעיל לתחזוקתם או להקמתם.			

הנושא	ההערכה שלי	האם ומה אני רוצה לעשות בנושא זה?
10 הורים מתנדבים במסגרת בית הספר או מטעמו		
11 בבית הספר מתנדבים אנשים חיצוניים		
12 מתקיימים סיורים וביקורים אצל אוכלוסיות אחרות		
13 נציגים אותנטיים מאוכלוסיות אחרות מוזמנים אל בית הספר		
14 מופעלת בבית הספר תכנית לימודים על מורכבותה וגווניה של החברה הישראלית		
15 תלמידי בית הספר משתתפים ב"מסע ישראלי"		
16 בית הספר פועל לתיעוד של מסורות, היסטוריה ותרבות של חברי הקהילה או היישוב		
17 מנהיגות התלמידים של בית הספר פועלת בשיתוף עם בתי ספר אחרים		
18 מתקיים שיתוף פעולה מתמשך בין בתי ספר ממגזרים שונים או מיישובים שונים		
19 בבית הספר מופעל תכנית לטיפוח תקשורת מכבדת		
20 בית הספר פועל לאפשר שיח פוליטי והצגת עמדות פוליטיות שונות		

חברו את כל ההערכות שלכם, לגבי כל נושא, ותקבלו את הערכתכם - עד כמה בית הספר שלכם מטפח מעורבות ואחריות חברתית. מומלץ לשתף את הפורומים הרלוונטיים בבית הספר בתמונת המצב המצטיירת מהערכה זו, ולגבש יחד דרכים לחיזוק בית הספר כמטפח עורבות ואחריות חברתית.

רשימת מקורות

- ברק גילד, פט וסטיפן גילד, 1997. ללמוד בקצב שונה - סגנונות חשיבה ולמידה. הוצאת מכון ברנקו וייס, ירושלים.
- גוטרמן, יעקב, 2006. "בדרך למנהיגות חינוכית: מנהל בית הספר כמנהיג של תהליכי הוראה ולמידה באמצעות צפייה ומשוב", *החינוך וסביבו כ"ח*, עמ' 26-11.
- הרפז, יורם, 2000. "לקראת הוראה ולמידה בקהילות חשיבה", *חינוך החשיבה* 18 (הוראה ולמידה בקהילות חשיבה): עמ' 31-6.
- וויסקי, מרתה סטון (עורכת), 2004. *הוראה לשם הבנה*. הוצאת מכון ברנקו וייס, ירושלים.
- מורי רשת ברנקו וייס, 2015א. *מבינים בהוראה: הוראה לשם הבנה*. הוצאת מכון ברנקו וייס, ירושלים.
- מורי רשת ברנקו וייס, 2015ב. *מבינים בהוראה: על הכלה*. הוצאת מכון ברנקו וייס, ירושלים.
- מורי רשת ברנקו וייס, 2015ג. *מבינים בהוראה: על בית הספר כארגון לומד*. הוצאת מכון ברנקו וייס, ירושלים.
- סנג'י, פיטר, 1990. *הארגון הלומד*. הוצאת מטר, תל אביב.
- פרקינס, דיוויד, 1997. "ביצועי הבנה", *חינוך החשיבה* 10, עמ' 14-13.
- פרקינס, דיוויד, 1998. *לקראת בית ספר חכם - מאימון הזיכרון לחינוך החשיבה*. הוצאת מכון ברנקו וייס, ירושלים.
- קוסטה, ארתור ל. ורוברט ג' גרמסטון, 1990. *אימון קוגניטיבי*. הוצאת מכון ברנקו וייס, ירושלים.